

Рис. 1. Інструменти гібридної війни

З розвитком технологій кіберпростору, медіа та соціальних медіа у війнах п'ятого покоління гібридна війна включила інформацію як інструмент. За допомогою інформації культурами маніпулюють на несвідомому рівні за допомогою дипломатії та пропаганди. Як наслідок, масова несвідомість нездатна виявити маніпуляції політичною інформацією, а суперницькі держави можуть генерувати бажані результати. Дезінформація поширюється через газети, листівки, комп'ютери, спам та інші пов'язані технології [3].

Війна поступово переходить до шостого покоління. Цей розвиток відкидає нав'язування балансу через ядерне стримування між державами, а нові методології гібридної війни вважаються ключовими та потужними. Війна розширюється до націлювання на мережеві критичні активи держав, такі як банківська система, електроенергія та інші об'єкти критичної інфраструктури. У цьому контексті надмірна залежність держави від звичайної військової техніки та технологій матиме прямі наслідки [4].

У результаті гібридна війна вважається інформаційною, де дезінформація поширюється через газети, листівки, комп'ютери, спам та інші пов'язані технології. Як наслідок, звичайні люди стають бунтівниками проти своїх урядів, і виникає нестабільність держави. Таким чином, гібридна війна поступово розсіює насильство, тоді як жертви не знають про заплановану війну.

Джерела та література

1. Qureshi, W. A. (2019). Fourth-and fifth-generation warfare: Technology and perceptions. San Diego Int'l LJ, 21, 187.
2. Hayat, R. A. B. I. A. (2021). Hybrid Warfare: A Challenge to National Security. PCL Student Journal of Law, 5(1), 102-127.
3. Solmaz, T. (2022). Hybrid warfare': one term, many meanings. Small Wars Journal, 25.
4. Steingartner, W., & Galinec, D. (2021). Cyber threats and cyber deception in hybrid warfare. Acta Polytechnica Hungarica, 18(3), 25-45.

УДК: 2:316.74(=161.2):355.48(470+571):477):159.9

Стоцький Я., д-р істор. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

КОНФЕСІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЇХНІЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОРІВНЯННІ З ДОВОЄННИМ ПЕРІОДОМ

Анотація. У дослідженні проаналізовано компаративістику переходу релігійних громад із Української Православної Церкви Московського патріархату (у травні 2022 року внесла у свій Статут зміну назви на УПЦ, щоб відмежуватися, ілюзорно, від Російської Православної Церкви, але в релігієзнавчій науці й надалі використовується попередня назва – УПЦ МП) у канонічну приналежність до Православної Церкви України (ПЦУ). Висвітлено, як внаслідок російської агресії у громадах вірян УПЦ МП поступово зростає національна самосвідомість,

національна ідентичність, які є факторами внутрішньої безпеки України. На основі відповідних джерел розкрито кількісний порівняльний контекст цих трансформацій у довоєнні і воєнні роки та як вони впливають на зростання релігійності українського населення. Звідси, **метою дослідження** є аналіз впливу російської агресії на трансформацію релігійної свідомості українців. **Об'єктом дослідження** є висвітлення релігійності українців до та під час російського вторгнення. **Предметом дослідження** є динаміка конфесійних трансформацій вірян: від УПЦ МП до ПЦУ особливо в останньому п'ятиріччі. **Актуальністю і практичним значенням дослідження** є те, що важливим для національної безпеки нашої країни до та зокрема під час повномасштабного вторгнення росії в Україну є позитивним усвідомлення багатьма вірянами УПЦ МП своєї національної ідентичності, що спостерігається у їхньому переході із цієї проросійської церкви в ПЦУ і позитивно впливає на українську суспільну свідомість; психологічно-політологічні причини трансформацій релігійних громад УПЦ МП в канонічну приналежність до ПЦУ висвітлюють їхню національну ідентичність та консоліднують патріотичність громадян України і мінімізують різні прояви колабораціонізму й антиукраїнську пропаганду всередині країни. **Методологія дослідження** базується на порівняльно-історичному, порівняльно-релігієзнавчому і системному методах та на психолінгвістичному аналізі.

Ключові слова: релігійність, віряни, конфесійні трансформації, релігійні громади, війна.

Stotskyi Y., Dr., Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

CONFESSONAL TRANSFORMATIONS DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND THEIR PSYCHOLOGICAL IMPACT ON THE RELIGIOSITY OF UKRAINIAN SOCIETY IN COMPARISON WITH THE PRE-WAR PERIOD

Abstract. *The study analyzes the comparative analysis of the transition of religious communities from the Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate (in May 2022, it changed its name to the UOC to dissociate itself, illusory, from the Russian Orthodox Church, but religious studies continues to use the previous name - UOC-MP) to canonical affiliation with the Orthodox Church of Ukraine (OCU). The article highlights how, as a result of Russian aggression, the communities of the UOC-MP faithful are gradually growing in national consciousness and national identity, which are factors of Ukraine's internal security. Based on the relevant sources, the quantitative comparative context of these transformations in the pre-war and war years and how they affect the growth of religiosity of the Ukrainian population is revealed. Hence, the purpose of the study is to analyze the impact of Russian aggression on the transformation of the religious consciousness of Ukrainians. The object of the study is the coverage of Ukrainians' religiosity before and during the Russian invasion. The subject of the study is the dynamics of confessional transformations of believers: from the UOC-MP to the OCU, especially in the last five year. The relevance and practical significance of the study is that it is important for the national security of our country before and in particular during Russia's full-scale invasion of Ukraine that many believers of the UOC-MP are positively aware of their national identity, which is observed in their transition from this pro-Russian church to the OCU and has a positive impact on Ukrainian public consciousness; psychological and political reasons for the transformation of religious communities of the UOC-MP into canonical affiliation with the OCU highlight their national identity and consolidate their national identity. The methodology of the study is based on comparative historical, comparative religious and systematic methods and psycholinguistic analysis.*

Keywords: *religiosity, believers, confessional transformations, religious communities, war.*

Соціологічно-релігієзнавче дослідження 2014 р. зафіксувало зростання числа вірян, у контексті релігійності, порівняно з довоєнним 2013 р., з 67 відсотків до 76 відсотків, що є характерним для суспільства, яке опинилося в психологічно-стресовій ситуації. Це один із

найвищих показників за всі роки спостережень, згодом у наступних роках він дещо знижувався і наприкінці 2021 р. становив 68 відсотків респондентів. Але із початком повномасштабної російської агресії проти України він зріс до 74 відсотків. Таке зростання релігійності населення, порівняно з попереднім, 2021 р., відбулося, насамперед, за рахунок Центрального регіону країни, де релігійність (кількість вірян, в основному християнських напрямів) серед дорослого населення зросла з 63,5 відсотків до 76. Аналіз цього показника висвітлив, що 26 відсотків із цих респондентів заявили, що після початку повномасштабної війни росії проти України (після 24 лютого 2022 р.), за їхньою інтроспекцією-самооцінкою, стали більш релігійними, ніж були раніше, тобто активними практикуючими вірянами у контексті релігійності, але 4 відсотки заявили, що їхня активна релігійність перейшла у пасивну, а 65 відсотків – що жодних змін у їхньому ставленні до релігійної віри не відбулося [1, С. 21 – 22].

За останнє десятиліття в усіх областях України спостерігається поступова конфесійна трансформація релігійних громад із підпорядкування УПЦ МП, ієрархія і парафіяльне духовенство якої (майже сотня кримінальних проваджень) здійснюють не тільки антиукраїнську пропаганду, але й кримінальні злочинні дії проти незалежності України, тому віряни багатьох парафій виходять із цієї філії путінсько-кіріловського патріархату. Переважна більшість із них переходить у канонічну приналежність до ПЦУ. Наприклад, якщо на середину травня 2022 р. путінську проросійську церкву полишили понад 200 релігійних громад у 15 областях і столиці, то вже у червні їхня кількість збільшилася до 600 парафій. А у січні 2023 р. митрополит ПЦУ Епіфаній заявив, що до Церкви, яку він очолює, з часу отримання Томосу (2019 р.) приєдналися вже майже 1700 релігійних громад УПЦ МП [2, С. 35].

Така конфесійна трансформація в контексті канонічної приналежності є дієвим практичним інструментом мінімізації релігійної мережі УПЦ МП та зростанням інституційної спроможності ПЦУ, її впливу в українському суспільстві. У теперішніх умовах, коли діалог між ієрархами обох церков щодо перспектив можливого об'єднання реально заблокований, вектор кофесійного трансформаційного руху ініціюють низові ланки – парафії. Їхні практичні дії переконують, що вони не бажають надалі залишатися у канонічній приналежності у складі проросійської церкви, котра співпрацює з агресором і є фактично співучасницею гібридної війни, відповідальною за усі воєнні злочини, що їх учинили й продовжують чинити російські загарбники.

За даними соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), проведеного в липні 2022 р. 54 відсотки опитаних заявили, що належать до ПЦУ і тільки 4 відсотки респондентів ідентифікує себе з УПЦ МП. Отож, усього за неповний рік кількість вірян промосковської церкви зменшилася в 4,5 рази – із 18 до 4 відсотків. Наприкінці грудня 2022 р. КМІС провів чергове опитування і проаналізував, що тільки 6,6 відсотків опитаних зазначили, що є вірянами УПЦ МП, але у листопаді 2021 р. таких ще було аж 21,9 відсотків. Отож, російське повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р., антилюдські злочини російських окупантів, немов промили очі багатьом прихильникам росії та її філії УПЦ МП і тому активізувалася серед її вірян тенденція переходу в ПЦУ, глибше, нарешті, усвідомилася національна ідентичність і її фактор: «ми» - «вони». Тому впродовж 2022 р. частка її вірян збільшилася із 36 відсотків до 45 [3, С. 18], а це означає, що прихильників проросійської церкви зменшилося в 4 рази і цей процес є динамічним, вплив УПЦ МП в українському соціумі буде спадати, а відповідно зростатиме національна самосвідомість.

Інший аспект, який впливає на конфесійну трансформацію релігійних громад із УПЦ МП в ПЦУ, це її тісні зв'язки із російською православною церквою, по суті, її небажання розірвати із нею. А РПЦ повністю підпорядкована путінському рашизму у знищенні України. Звідси вектор прямує як відкрито, так і латентно до УПЦ МП, а це вже, особливо в останньому дворіччі, стосується національної самосвідомості її вірян – громадян України. Так, за даними Соціологічної групи «Рейтинг» в березні 2022 р. ідею розриву взаємозв'язків УПЦ МП із РПЦ підтримувало 63 відсотки респондентів, не підтримувало – 10 відсотків, індиферентними було

18 відсотків. Але уже у квітні того ж року за розрив заявили 74 відсотки опитаних та зменшилося до 7 відсотків прихильників збереження зв'язків цих двох церков Московського патріархату [3, С. 19]. Чи активізує цей процес очікуваний Закон 8371 – питання риторичне, але логіка теперішніх трансформацій підказує, що – так.

Із вищедосліджуваного випливає, що російська агресія, особливо після повномасштабного вторгнення, вплинула на зростання чисельності релігійних громад ПЦУ і, відповідно, на зменшення чисельності вірян УПЦ МП; водночас збільшення тривалості війни спричинилося в українському суспільстві до гострішого прагнення заборонити Московський патріархат в Україні; також злочинні антиукраїнські дії ієрархії та парафіяльного духовенства УПЦ МП вплинули на зростання у свідомості її вірян національної ідентичності та їхньої трансформації в ПЦУ; війна, як психологічно-стресова ситуація, яка породжує людський страх, різні види нещастя, відчуття загрози безпосередньо вплинула на зростання релігійності в українському суспільстві; антиукраїнська пропаганда, яка лунає з амвонів проросійської церкви, спонукає багатьох вірян критичніше осмислити роль цієї церкви, як загрози національній безпеці Української державності.

Джерела та література

1. Війна і церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022 р. *Центр Разумкова*. Київ: веб-сайт. URL: <http://surl.li/sggja> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Державно-церковні та суспільно-політичні відносини в умовах війни росії проти України. *Центр внутрішньо-політичних досліджень*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/sjyio> (дата звернення: 04.04.2024).
3. Роль релігійних чинників у поступі українського соціуму. *Національний інститут стратегічних досліджень*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/sjymo> (дата звернення: 04.04.2024.).

УДК:159.9.01 : 168

Хайрулін О., канд. психол. наук, доц.

Національний університет оборони України, Україна

МОВНА ГРА ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ЛЮДИНУ

Анотація. *Посилення маніпулятивних аспектів сучасного комунікативного середовища, усього комплексу його впливів на особистість і соціальні процеси, актуалізує шерег ризиків і загроз, що пов'язані з можливим використанням інформаційного (медіа) простору для дестабілізації соціального благополуччя українського суспільства. Сучасні медіа-засоби і технології їх застосування дозволяють використовувати психологічні закономірності впливу інформації на свідомість, ціннісну, психоемоційну сфери та поведінку людини, наносити збиток її психологічному добробуту та безпеці. Дослідження має на меті теоретично дослідити психологічні закономірності феномену мовної (мовленнєвої) гри як засобу впливу на свідомість людини, обґрунтувати семантико-психологічну детермінацію наслідків такого впливу. За результатами дослідження актуалізовано зміст психологічних аспектів феномену мовної (мовленнєвої) гри у контексті використання її ефектів для впливу на психічну сферу людини. Поглиблено наукові уявлення про характер впливу масової комунікації на психічну сферу людини через психологічні ефекти ігрової дії вербальної інформації. Результати дослідження дозволяють висновки про актуальність продовження психологічних та психолінгвістичних розвідок феномену мовної (мовленнєвої) гри як джерела і засобу маніпулятивного, індоктринального впливу на свідомість людини, а також про доцільність врахування психологічних особливостей явища мовної (мовленнєвої) гри в аналізі медіа-контенту, виявленні джерел інформаційно-психологічного (перформативного) впливу інформації на свідомість адресата та прогнозуванні наслідків такого впливу на особистість і*